

РЕЛІГІЙНІ КОНФЛІКТИ В УКРАЇНІ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ ПРОГОЛОШЕННЯ АВТОКЕФАЛІЇ ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ

Андрій Кобетяк

доктор політичних наук,

доцент кафедри філософії та політології

Житомирський державний університет імені Івана Франка, Житомир, Україна

Поняття конфлікту розбіжне у соціальних концепціях. Співвідношення понять «протиріччя», «конфлікт», «змагання», «ворожість», «боротьба», «напруженість», «конкуренція», «суперництво» залишається предметом гострих дискусій. Десятки підходів та визначень (компаративний аналіз яких містить хіба не кожна нова праця конфліктологічного змісту) є вагомим доказом на те, що конфлікт являє собою складне, багаторівневе і динамічне явище [1, с. 28].

Тривалий шлях боротьби за формування Єдиної Помісної православної церкви в Україні наразі не завершений. У 2019 р. Вселенський патріарх Варфоломій підписав Томос (документ про визнання) для Української церкви. Однак, прихильники Української православної церкви, яка перебуває у юрисдикції Московського патріархату не згодні з таким рішенням Константинополя, вважаючи такі дії прямим втручанням у внутрішні справи українських православних. Наявність кількох паралельних юрисдикцій православних церков в Україні є одним із вагомих конфліктогенних факторів у нашому суспільстві. Цьому сприяє відсутність незалежної від зовнішніх релігійних центрів церкви [3, с. 2].

«Церковна боротьба» за незалежну Українську церкву стала певним вододілом у світовому православ'ї. «Змагання славою» та політичними прерогативами двох найвпливовіших патріархатів (Фанар і Москва) значно відтермінує вироблення єдиного алгоритму надання автокефального статусу новій церкві. Подолання міжправославного конфлікту прискорить визнання ПЦУ всіма Помісними церквами та відновить єдність Вселенської церкви. Блокування «українського питання» з боку РПЦ та низки інших Помісних церков призвело до глобального розділення, яке можна подолати лише у виявленні Соборного принципу та в душі Єдності [3, с. 228].

Отже, наявність в Україні паралельних юрисдикцій, фактично єдиної Православної церкви, призвела до значного розділення українського суспільства. Протистояння за храми та культове майно, релігійна неприязнь, проблеми самоідентифікації наших громадян, конфлікти на релігійному підґрунті – значні фактори, які негативно впливають на стабілізацію та розвиток українського суспільства, особливо в період російсько-української війни. Таким чином, для мирного майбутнього України формування єдиної консолідуючої незалежної церкви є питанням національної безпеки, престижу держави на міжнародній арені, ментального утвердження проукраїнського орієнтиру національної самоідентифікації, а головне – можливістю об'єднання громадян навколо єдиної церкви, котра є домінуючою конфесією в країні. Однак сучасний стан роз'єднання українського православ'я на кілька юрисдикцій нівелює цей процес, та є вагомим конфліктогенним фактором.

Разом із тим, не варто перебільшувати значення саме релігійного протистояння в Україні, як це робить, наприклад професор Юрій Чорноморець чи професор Віктор Єленський. Насправді, нетолерантні відносини виникають між українцями вкрай рідко. Переважно це стосується рівня боротьби за культову споруду, коли частина парафіян бажають змінити юрисдикцію. В цілому, релігійні центри та лідери всіх конфесій однозначно декларують мир і поважне ставлення один до одного. Разом із тим, пересічні люди також дуже рідко конфліктують між собою через релігійні чи расові переконання та ознаки. Зокрема, нещодавнє дослідження Центру Разумкова релігійною ситуації в країні свідчить про малоймовірність значних протистоянь на релігійній основі. Варто виокремити наступні позиції [2].

1. Для виникнення конфлікту необхідне палке переконання у власній правоті, відданість певній ідеї. Насправді в Україні такого немає. Традиційно найвищим рівнем релігійності характеризується лише Західний регіон, а Південь і Схід – найнижчим. Часта релігійних респондентів зовсім потрохи зростає у Центральному регіоні.

2. В останні роки спостерігається тенденція зростання числа тих, хто не відносить себе до жодного з віросповідань. Порівняно з 2019 р. до 2022 р. (від 13% до 24% серед дорослого населення) [2]. Це означає що пересічні громадяни аморфні до релігійних процесів в країні. Люди які не

ідентифікують себе, наприклад з греко-католиками, в жодному разі не будуть конфліктувати з представниками інших конфесій.

3. Згідно опитування спостерігається істотне (на 10%) зростання кількості громадян, які відзначають позитивну роль саме церкви для суспільства. Сьогодні церква активно включається у процес реабілітації військових, надає значну волонтерську та гуманітарну допомогу, закликає до миру, опікується проблемами виховання молоді і подібне. Церква в Україні у XXI ст. користується значним авторитетом, відповідно не є основним конфліктогенним фактором.

4. В цілому, на думку громадян, конфліктогенними є відносини між двома православними Церквами: Православною Церквою України, яка нещодавно отримала Томос і перебуває на стадії визнання іншими Помісними церквами, та Українською православною церквою, яка перебуває на стадії розриву з Московським патріархатом, визнається всіма Помісними церквами, однак як структурна одиниця саме РПЦ.

Два з половиною роки кровопролитної війни однозначно консолідували українських громадян. Прив'язаність УПЦ до РПЦ негативно впливає на її існування в Україні. Негатив до УПЦ висловлюється громадянами набагато частіше, ніж у ставленні до будь-якої іншої організації.

Підсумовуючи відзначимо, що стримуючим чинником для виникнення міжрелігійних, міжконфесійних та державно-церковних конфліктів є те, що релігійна ідентичність та культова практика має невелике значення для наших співгромадян, бо всього 4% ідентифікують себе з конкретною релігійною організацією. Релігійна ідентичність має для українців значно менше значення, ніж регіональна чи громадянська. Вищенаведені фактори дозволяють зробити висновки, що наявність протистоянь на церковному підґрунті не набуде масовості. Такі конфлікти є малоймовірними і носять поодинокий характер у протистоянні за культові споруди. Однак, не варто забувати, що наявність в Україні церкви, що може мати зв'язок із РПЦ, яка офіційно підтримує і благословляє війну проти України вважаючи її «священною», значно загострює міжконфесійні протистояння в нашій державі. Державно-церковний та міжконфесійний діалог посприє подоланню міжправославного конфлікту, надасть нові можливості для загальноцерковної співпраці в межах політичного й релігієзнавчого дискурсів, прокладе шлях до толерантності та взаєморозуміння.

Список використаних джерел:

1. Арістова А. Релігійні конфлікти в перехідних європейських суспільствах: природа, динаміка, вплив на релігійно-суспільні процеси: дис. на здобуття наук. ступеня д. філософ. наук спец. 09.00.11. Київ: Ін-т філософії ім. Г. С. Сковороди НАН України, 2008. 418 с.
2. Виникнення релігійних конфліктів в Україні є малоймовірним. Дослідження Центру Разумкова. 01.02.2022. URL: https://risu.ua/centr-razumkova-predstaviv-doslidzhennya-na-temu-religiya-i-vlada-v-ukrayini-problemi-vzayemovidnosin_n125650.
3. Кобетяк А. Політичні детермінанти конституювання Помісної православної церкви. Дис. на здобуття наук. ступеня д. політ. наук за спеціальністю 23.00.02 Політичні інститути та процеси. Луцьк: Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2023. 465 с.